

DROP IN

DROP'INSPIRATION IEDVESMOJIES! Politikas dokuments

Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

DROP'INSPIRATION IEDVESMOJIES!

Politikas dokuments

DROP-IN Projekts

2018-1-FR01-KA201-047884

Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

Projekta koordinators

PISTES-SOLIDAIRES (Francija)

Projekta partneri

Know and Can Association (Bulgārija)

CSC DANILO DOLCI (Itālija)

IS "DUCA ABRUZZI - LIBERO GRASSI" (Itālija)

GULBENES NOVADA PAŠVALDĪBA (Latvija)

UNIVERSITY COLLEGE LEUVEN (Beļģija)

119 SECONDARY SCHOOL "ACADEMICIAN MIHAIL ARNAUDOV" (Bulgārija)

COLLEGE ROSA PARKS (Francija)

Šis darbs ir licencēts saskaņā ar "Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0" starptautisko licenci, ja vien nav skaidri norādīts citādi

SATURA RĀDĪTĀJS

Par projektu	5
Situācijas apraksts	7
Pamatinformācija	9
Par projektu	9
Projekta mērķi un uzdevumi	10
Projekta mērķa grupas	11
Metodoloģija	12
Projekta posmi	12
Izmantotās literatūras pārskats	14
Politikas konteksts	20
Eksperimentēšana vietējā mērogā	22
Rezultātu analīze	23
Vietējo skolotāju mācību (skolotājs māca skolotāju) izvērtējums	23
Metožu testēšana ar skolēniem: virtuālais portfolio	24
Skolotāju un skolēnu atziņas	26
Iespējas un ieteikumi politikas veidotājiem	27
DROP'IN projekta piedāvātās iespējas un ieteikumi intervences politikas kontekstā	28
Rekomendācijas politikas veidotājiem	32
Secinājumi	34
Pielikumi	35
Kompetenču attīstīšana un Drop'In ieviešana	35
Izmantotā literatūra	44

PAR PROJEKTU

Par

Lai motivētu skolēnus un samazinātu priekšlaicīgu mācību pamešanas (turpmāk - PMP) risku, ir nepieciešama formālās un neformālās izglītības pieeju sintēze. Projekts DROP'IN piedāvā radošu pieeju, kā apvienot šīs savstarpēji papildinošānas vides. Tas sevī ietver gan mācības pametušo jauniešu pievēršanu izglītībai, gan preventīvu darbu, lai mazinātu PMP risku. Praktiski tas nozīmē neformālās izglītības metožu integrēšanu formālās izglītības vidē (skolās), sadarbojoties ar nevalstiskajām organizācijām, pašvaldībām, augstskolām un skolām. Skolotāji un neformālās izglītības eksperti kopīgi strādā un sadarbojas katrā projekta posmā. Skolas tēma tiks aplūkota kopumā un neaprobežosies tikai ar mācību metožu mainīšanu.

Kāpēc

PMP ir reāla sociāla problēma visā Eiropā. Mācības pārtraukušo jauniešu bezdarbnieku īpatsvars pārsniedz 40%. Par piemēru, Francijā ir aprēķināts, ka cilvēks, kurš priekšlaicīgi ir pametis mācības, valstij visā viņa dzīves laikā rada 230 000 eiro lielus zaudējumus. Gada griezumā valstī kopumā tas sastāda 30 biljonu eiro lielus zaudējumus. Pašam jauniešiem šī situācija rada virkni sociālu un ekonomisku grūtību. PMP iemesli ir daudzveidīgi un to saknes nav meklējamas skolās vien. Ir kritiski jāparaugās uz strukturāliem, kultūras un sistēmiskiem aspektiem, kas ir noveduši pie šīs situācijas.

Kas

Projekts DROP'IN apvieno astoņas partnerorganizācijas no piecām Eiropas valstīm - Francijas, Itālijas, Latvijas, Bulgārijas un Beļģijas.

Kad

Projekts tika uzsākts 2018. gada septembrī, plānojot to noslēgt 2021. gada februārī. Tomēr Covid-19 situācija lika pagarināt projekta beigu termiņu līdz 2021. gada augustam.

Kā

- Apkopojot neformālās izglītības metodes katalogā ar mērķi tās integrēt formālajā izglītībā;
- Organizējot mācības, lai neformālās izglītības eksperti nodotu savas zināšanas skolotājiem;
- Stiprinot pedagogu veikspēju, organizējot zināšanu nodošanu kolēģu vidū un integrējot neformālās izglītības pieeju skolas mācību darbā.

Rezultāti

1. *Situācijas izpēte;*
2. *1 katalogs, kurā iekļautas 40 neformālās izglītības metodes;*
3. *1 mācību programma skolotājiem neformālās izglītības metožu pielietošanai mācību darbā;*
4. *1 digitālais portfolio testēto metožu atspoguļošanai;*
5. *1 politikas dokuments;*
6. *Rezultātu izplatīšanas aktivitātes.*

SITUĀCIJAS APRAKSTS

PMP ir reāla sociālā problēma. Jauniešu vidū šī situācija atstāj negatīvas sociālas un ekonomiskas sekas. PMP iemesli ir daudzveidīgi un to saknes nav meklējamas skolās vien. Iemesli būtu jāmeklē sociālajā, ekonomikas, izglītības, uzvedības un kultūras vidē, kā arī darba tirgus svārstībās. 2017. gadā 10,6% jauniešu vecumā no 18-24 gadiem 28 Eiropas Savienības (turpmāk - ES) valstu vidū bija priekšlaicīgi pametuši mācības.

Projekta DROP'IN politikas dokumenta mērķis ir stiprināt skolotāju un saistīto personu veikspēju izglītības jomā, lai mazinātu mācības pametušo jauniešu skaitu un līdz ar ko arī bezdarbu PMP rezultātā. Tas tiek panākts, veidojot mācību materiālus un nodrošinot mācības neformālās izglītības jomā. Lai novērtētu apgalvojumu, ka neformālajai izglītībai ir pozitīva loma izglītojamo motivēšanā, kas tieši un netieši ietekmē izglītošanās procesa nepārtrauktību, ir izveidots 40 neformālās izglītības metožu katalogs, īstenotas skolotāju mācības par šīm metodēm un sagatavots mācību modulis skolotājiem. Dati par neformālo metožu testēšanu skolās ir apkopoti, izmantojot digitālo portfolio, kas atklāj ne vien skolotāju, bet arī skolēnu pieredzes.

Saskaņā ar Eiropas Padomes informāciju, neformālā izglītība tiek plaši izmantota, un jaunatnes jomā tas ir bieži apspriests jēdziens. Tas apzīmē virkni mācību pamatprincipu, metodiku un pieeju, parasti uzsverot izglītojamo iekšējo motivāciju, brīvprātīgo līdzdalību, kritisko domāšanu un demokrātisku rīcības brīvību¹. Ir plaši atzīts un pierādīts, ka neformālā izglītība piedāvā unikālu mācīšanās iespēju miljoniem jauniešu visā Eiropā. Lai atbalstītu neformālās izglītības pozitīvās ietekmes ieviešanu formālās izglītības vidē, šajā dokumentā ir uzsvērti politikas ieteikumi izglītības iestādēm, kā arī individuālā līmenī, harmoniski parādot saistību ar DROP'IN aktivitātēm un rezultātiem. Tam seko ieteikumi politikas veidotājiem izglītības nozarē četros līmeņos: reģionālā, valsts, subnacionālā un organizatoriskā tādos kontekstos kā profesionālā attīstība izglītībā, mācību programmu izstrāde, uzraudzība un novērtēšana.

1 <http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/non-formal-learning>

Visbeidzot, šajā dokumentā ir iekļauts detalizēts pielikums par skolotāju kompetenču attīstību projekta īstenošanas ietvaros.

PAMATINFORMĀCIJA

Par projektu

Vairāk nekā 1 no 10 skolēniem ES ir priekšlaicīgi pārtraucis mācības. Ar jēdzienu “PMP jauniešs” ES izprot jebkuru cilvēku, kurš ir pilnībā ieguvis vienīgi pirmsskolas, sākumskolas vai pamatskolas izglītību vai kurš ir uzsācis un mazāk nekā divus gadus turpinājis mācības vidējās izglītības iestādē. Pēdējo gadu laikā ES ir paveikts daudz, lai mazinātu priekšlaicīgi mācības pametušo jauniešu skaitu, viena no tās prioritātēm ir samazināt PMP rādītājus zem 10% līdz 2020. gadam.

Kamēr vairākās valstīs ir vērojami uzlabojumi, dažas piedzīvo PMP kāpumu (piemēram, Bulgārija laika posmā no 2011. - 2016. gadam). Tāpat Eurostat dati uzrāda atšķirības pašu valsts ietvaros, īpaši salīdzinot pilsētu un lauku reģionus. Situācijas uzlabošanā liela uzmanība līdz šim ir veltīta jauniešiem, kuri jau ir pametuši mācības, bet pārāk maz tiek ieguldīts prevencijas pasākumos. Tas liek domāt par rīcībām un projektiem, kas varētu iedrošināt skolēnus turpināt mācības, sniegtot viņiem nepieciešamo motivāciju un respektējot viņu prasības pret mācību procesu.

DROP'IN atbilst ES PMP darba grupas ieteikumiem, kas atklāj, ka “Atbalstošas attiecības starp skolotāju un izglītojamo ir visspēcīgākais piesaistes un mācību sasniegumu priekšnoteikums”. Skolotāji saskaras ar jauniem izaicinājumiem, un viņu darba ikdienā ienāk pastiprināta uzmanība skolēnu atbalsta sniegšanai. Skolēnu motivēšana prasa ieguldījumu pašu skolotāju veiktspējā, tāpēc ir svarīgi cieši sadarboties ar viņiem un atbalstīt viņus.

Lai gan tiešie ieguvēji no projekta ir skolēni vecumā no 12-18 gadiem, skolotāji ir galvenā mērķauditorija. Projekta mērķis ir veidot izglītības kopienas plašā nozīmē, kas ietver vecākus, iestādes un nevalstiskās organizācijas.

Īpaši nozīmīga ir projekta starptautiskā dimensija: skolas pamešana ir sociālā realitāte partnervalstīs, kurās tika ieviesta eksperimentālā pieeja ar mērķi mazināt PMP rādītājus. Zināšanu un pieredzes apmaiņa nodrošina platformu, kas dod iespēju palūkoties no malas uz pašreizējo situāciju un dod iespēju rast jaunus risinājumus. Partnerība sniedza eksperimentālu pieredzi dažādos kontekstos, lai piedāvātu piemērotu

risinājumu Eiropas realitātēm (lauku vide, pilsētvide, migranti skolēni, u.c.).

Projekta mērķi un uzdevumi

Projekta mērķi	<ul style="list-style-type: none">– Samazināt PMP– Samazināt ar PMP saistīto bezdarba līmeni– Motivēt jauniešus kļūt par aktīviem sabiedrības locekļiem– Paaugstināt jauniešu pašapziņu– Stiprināt skolēnu un skolotāju attiecības
Pamatuzdevumi	<ul style="list-style-type: none">– Apkopot neformālās izglītības metodes integrēšanai mācību darbā skolās– Neformālās izglītības ekspertu zināšanu pārnese skolotājiem– Stiprināt skolotāju veikspēju, integrēt neformālās izglītības pieeju skolas vidē
Specifiskie uzdevumi	<ul style="list-style-type: none">– Radīt organizāciju, pašvaldību, augstskolu, vecāku un skolu partnerību - izglītības kopienu– Izvērtēt skolotāju mācību vajadzības– Dot iespēju skolotājiem apgūt neformālās izglītības metodes– Atklāt, izmēģināt un pārnest mācību darbā aktīvas un līdzdalību veicinošas metodes– Dalīties ar zināšanām un atbalstīt kolēģus - skolotājus

Projekta mērķa grupas

Skolēni vecumā no 12-18 gadiem. Skolas, kas nodrošina pamatzglītības, tehniskās vai profesionālās izglītības nodrošināšanu, iekļaujošās skolas.

Ikvienu mācību priekšmeta skolotāji, kas māca augstāk minētajās izglītības iestādēs.

Papildus tam projekta mērķa grupa ir izglītības kopiena un visas ieinteresētās puses plašā tvērumā, iekļaujot vecākus, izglītības institūcijas un kopienas veiktspēju attīstošas organizācijas.

METODOLOĢIJA

Projekta posmi

Projekts ir sadalīts 3 posmos. Katram posmam ir atbilstoši viens specifiskais intelektuālais rezultāts (IR).

Projekta posms	Kas ticis paveikts
Pirmais posms Pirmais gads	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Veikta situācijas izpēte par projekta galvenajām tēmām (DROP'INSIGHT (IEDZIĻINIES!))</i>2. <i>Radīts katalogs ar 40 neformālās izglītības metodēm (EDUC'ACTION (IZGLĪTĪBA DARBĪBĀ))</i>3. <i>Īstenotas neformālās izglītības mācību metožu mācības skolotājiem (MĀCĪBU MOBILITĀTE)</i>4. <i>Izstrādāts mācību modulis (DROP'INVOLVE (IESAISTIES!))</i>
Otrais posms Otrais gads	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Izveidots digitālais portfolio par neformālās izglītības metožu ieviešanas procesu visās partnerorganizāciju valstu valodās (DROP'IN ACTION (METIES DARBĪBĀ!))</i>2. <i>Izveidots neformālās izglītības metožu kataloga gala variants (EDUC'ACTION (IZGLĪTĪBA DARBĪBĀ))</i>3. <i>Izveidots politikas dokuments (DROP'INSPIRATION (IEDVESMOJIES!))</i>

<p>Trešais posms</p> <p>Trešais gads</p>	<p>1. <i>Nodrošināta publicitāte un rezultātu izplatīšanas aktivitātes nacionālā un Eiropas līmenī (DROP'INFORMATION (ATPAZĪSTAMĪBA))</i></p>
<p>Projekta pagarinājuma periods</p>	<p>1. <i>Pabeigts neformālās izglītības metožu testēšanas posms ar skolēniem un skolotājiem</i></p> <p>2. <i>Pabeigts mācību metožu testēšanas izvērtējuma posms</i></p> <p>3. <i>Pabeigts digitālais portfolio</i></p>

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS PĀRSKATS

Detalizētu izmantotās literatūras pārskatu ar kvantitatīviem un kvalitatīviem datiem saistībā ar PMP līmeni Eiropas, nacionālā un vietējā līmenī var aplūkot DROP'INSIGHT pētījumu apkopojumā. Ziņojumā sniegts pārskats par priekšlaicīgas mācību pamešanas fenomenu, analizējot valsts politiku un inovatīvas stratēģijas cīņai pret PMP. Ziņojums papildināts ar Francijas, Itālijas, Latvijas un Bulgārijas labās prakses piemēriem PMP jomā. Tāpat dokumentā iekļauti skolotāju un ieinteresēto personu viedokļi un pieredzes, kas iegūti fokusgrupu un individuālās intervijās partnervalstu organizācijās.

ES līmeņa statistikas dati

2017. gadā 10,6% jauniešu (no tiem 12,1% jaunieši, 8,9% - jaunietes) vecumā no 18-24 gadiem 28 ES valstu vidū bija priekšlaicīgi pametuši mācības, citiem vārdiem - šie jaunieši ir ieguvuši tikai pamatizglītību un nav iesaistīti nākamā līmeņa izglītības iegūšanā. Viszemākais PMP līmenis ES valstu vidū 2017. gadā bijis Horvātijā, savukārt visaugstākais - Maltā (18,6%).

Saskaņā ar Eurostat² datiem 2017. gadā PMP rādītāji projekta partnervalstīs bijuši sekojoši: Latvijā 8,6%, Francijā 8,9%, Beļģijā 8,9%, Bulgārijā 12,7%, Itālijā 14%.

PMP cēloņi

Neatkarīgi no valsts mācību pamešanu izraisa vairāku iemeslu mijiedarbība, tomēr kā galvenos faktoros jāmin tieši sociālekonomiskos. Skolas neapmeklēšana pirmsskolas izglītības līmenī parasti tiek saistīta ar lokāliem ģimenes apstākļiem. Skolas neapmeklēšanu nākamajos izglītības līmeņos papildus ietekmē tādi faktori kā apkārtējā vide, kvalificētu pedagogu trūkums, iespēja pedagogiem gūt prasmes darbā ar nemotivētiem jauniešiem.

Šos faktorus nereti pastiprina tādi aspekti kā sliktas sekmes mācībās, izpratnes trūkums par akadēmiskās izglītības vērtību, nākotnes perspektīvas trūkums profesionālajā plāksnē, nelabvēlīga vide klasē u.c.

<p>Sociālie iemesli</p>	<p>Sociālie iemesli būtiski ietekmē skolas priekšlaicīgu pamešanu. Visbiežāk sastopamais sociālais iemesls PMP ir saistīts ar ģimenes vidi. Ģimenes vēsture saistībā ar priekšlaicīgu skolas pamešanu, vecāku atbalsta trūkums un imigrācijas statuss var negatīvi ietekmēt motivāciju mācīties. Arī sociālajai videi un draugu lokam ir liela ietekme uz skolēnu motivāciju turpināt mācības un mācību sasniegumiem.</p>
<p>Ekonomiskie iemesli</p>	<p>Finansiālu un ekonomisku grūtību rezultātā daudzi jaunieši ir spiesti palīdzēt savām ģimenēm, strādājot algotu darbu. Tas noved pie tā, ka tiek pārtraukta viņu dalība mācību procesā.</p>
<p>Iemesli, kas saistīti ar izglītības procesu un skolēna uzvedību</p>	<p>Tas aptver plašu problēmu loku: zems akadēmisko sasniegumu līmenis un grūtības mācībās, nepilnības mācību metodikā un mācību organizēšanā. Izglītības procesā balstītie iemesli ir saistīti arī ar vērtēšanas metodēm, skolotāju kvalifikāciju, mācīšanās paradumiem, izglītības procesa darbinieku negatīvo domāšanu un motivācijas trūkumu, zemu mācību grāmatu kvalitāti un nepatiku pret dažiem mācību priekšmetiem.</p> <p>Daudziem skolēniem nav piederības izjūtas skolai - viņi bieži jūtas pārprasti un sastopas ar nevienlīdzīgu attieksmi no skolotāju puses. Daži personiski iemesli, piemēram, zems pašnovērtējums, stress, trauksme, emocionālas problēmas, depresija, arī ir ļoti izplatīti, un, ja tie netiek savlaicīgi atklāti un novērsti, tie var izraisīt priekšlaicīgu skolas pamešanu un pat sociālo izolāciju vēlākos posmos.</p>

	<p>Iebiedēšana un aizskaršana ir realitāte skolās visā pasaulē. Diemžēl dažos gadījumos morāla, verbāla un pat fiziska aizskaršana dažkārt var būt īpaši nežēlīga.</p>
<p>Nacionālie un kultūras atšķirību iemesli</p>	<p>Nacionālās un kultūras atšķirības var izpausties gan reliģijā, gan valodas aspektos, gan etniskajās īpatnībās. Stingri spēkā esošie kādas lokālas grupas iekšējie noteikumi un etnisko kultūras tradīciju spiediens neaizsargātajām etniskajām minoritātēm rada iemeslus priekšlaicīgai skolas pamešanai, motivācijas trūkumu mācīties un šķēršļus vecākiem iesaistīties savu bērnu izglītošanā.</p>
<p>Veselības iemesli</p>	<p>Iekļaujošās izglītības politikas attīstības kontekstā turpinās tendence bērnus ar īpašām izglītības vajadzībām integrēt vispārējās izglītības iestādēs. Priekšlaicīgas skolas pamešanas riski ir saistīti ar nepietiekamu bērnodārzu un skolu sagatavošanu, lai iekļautu šos bērnus. Šajā kategorijā ietilpst arī visi faktori, kas saistīti ar nepielāgotu izglītības iestādes fizisko vidi, izglītības metodiku, cilvēku un finanšu resursiem, kas neatbilst prasībām iekļaujošās izglītības principu piemērošanai.</p>

Darba tirgus un PMP

Priekšlaicīgai mācību pamešanai ir cieša korelācija ar nākotnes izredzēm darba tirgū, un lēmums pamest skolu tiek traktēts cilvēkkapitāla teorijas diskursā (Becker, 1964), kurā palikšanu skolā vai skolas pamešanu var uzskatīt par racionālu izvēli, kur skolēni cenšas mērķēt uz līdzsvaru starp turpmākās izglītības alternatīvajām izmaksām un ieguvumiem. Saskaņā ar Cabus & De Witte 2013. gadā veikto pētījumu priekšlaicīgai mācību pamešanai ir tieša ietekme uz jauniešu bezdarba līmeni, vispārējo ekonomikas stāvokli un algu.

Bezdarba rādītāji var ietekmēt skolēna lēmumu turpināt mācības negatīvā virzienā: ja skolēni ievēro, ka gan augsti, gan zemu kvalificētiem darbiniekiem ir vienādas darba iespējas, viņiem var nebūt motivācija turpināt savu izglītošanos.

Citi pētījumi ir pierādījuši, ka skola un izglītības sistēma kopumā spēlē būtisku lomu mācīšanās motivācijas noturēšanai. Eiropas valstu prakses skolēnu gradēšanai mācību jomā būtiski atšķiras. Par piemēru var minēt divas diametrāli pretējas pieejas: skolēnu grupēšana atbilstoši mācību sasniegumiem jau agrīnā vecumā (piemēram, Vācijā un Austrijā) vai gluži pretēji - visaptveroša izglītības nodrošināšana neatkarīgi no skolēna spējām (piemēram, Zviedrijā un Norvēģijā), skolēni var izvēlēties savu mācību virzienu vidusskolas posmā. Pirmā pieeja ir kritizēta zinātniskajā literatūrā, jo atklājas, ka skolēni no zemāka sociālekonomiskā slāņa un sliktākiem mācību sasniegumiem, kuri jau agrā bērnībā tiek nošķirti no skolēniem ar labākām sekmēm, arī vēlākos posmos uzrāda sliktākus rezultātus, atšķirībā no tiem, kuri netiek grupēti jau agrā bērnībā. Tas parāda, ka agrīna skolēnu iedalīšana pēc mācību sasniegumiem veicina sociālo nevienlīdzību.

Neformālās izglītības nozīme

Reformas izglītības sistēmā kopumā un tajā, kā mācību priekšmeti tiek pasniegti skolās, ir nepārtraukts process. Izglītības reforma attiecas uz mācību programmu, pedagoģiju un izglītības sistēmu. Tas, kā formālo izglītību skolā sintizē ar alternatīvām un neobligātām pieejām, piemēram, mācīšanās pieredzi neformālajā un ikdienas mācīšanās vidē, ir galvenais priekšnosacījums, kas ietekmē visas izglītības reformas dimensijas.

Saskaņā ar Eiropas Padomes pausto, neformālā izglītība tiek plaši izmantota un ir bieži apspriests jēdziens jaunatnes jomā. Tas apzīmē virkni mācību principu, metodiku un pieeju jaunatnes nozarē, parasti uzsverot izglītojamo iekšējo motivāciju, brīvprātīgu līdzdalību, kritisko domāšanu un demokrātisku rīcību [<http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/non-formal-learning>]. Turklāt, kā norāda Eiropas Padome, ir plaši atzīts, ka neformālā izglītība miljoniem eiropiešu ikdienā sniedz unikālas mācīšanās iespējas.

2020. gada Ministru konferences³ dienaskārtībā tiek uzsvērts, ka neformālās izglītības un mācīšanās atzišana dod lielu ieguldījumu jauniešu piekļuvei izglītībai, apmācībai un darba tirgum.

Eiropas Jaunatnes pakts⁴ atkārtoti vērš fokusu uz neformālās izglītības atzišanu, kas tiek apstiprināts un uzsvērts jaunajā Eiropas jaunatnes jomas sadarbības ietvarā (2010- 2018)⁵: “Kā formālās izglītības papildinājums ir jāveicina un jāatzīst jauniešu neformālā izglītība, kā arī jāattīsta labāka saikne starp formālo izglītību un neformālo izglītību.”

Šajā kontekstā un pamatojoties uz plašiem pētījumiem ir iespējams secināt, ka jebkura mācīšanās ir nozīmīga un vērtīga neatkarīgi no tā, vai tā notiek formālajā vidē, piemēram, skolā, neformālajā vidē, piemēram, nevalstiskajā organizācijā vai kultūras centrā, vai ikdienas vidē. Ir ļoti būtiski saprast, kā mēs mācāmies.

3 https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084919/Agenda2020_Declaration_EN.pdf/a95702e2-dcd0-4d2a-b5a7-980046e2a25e

4 https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084919/Youth_Pact_Springs_council.pdf/726353fe-15ca-4231-aff4-53ac0fccf42a

5 https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084919/doc1648_en.pdf/92968c65-3ffe-4085-ba6b-ddd51e220e09

Klasiskās izglītības iestādes (kāda ir lielākā daļa skolu praktiski visā pasaulē) strukturē mācīšanās procesu mācību priekšmetos. Tas palīdz apgūt jaunas zināšanas, tomēr vienlaikus nošķir jomas, ko būtu iespējams apgūt, sasaistot vienu ar otru. Viena mācību priekšmeta skolotāji bieži nesadarbojas ar citu jomu skolotāju, lai gan viņu priekšmeti ir cieši saistīti un tos varētu mācīt vienoti. Ikviena no mums izprot mācīšanos atšķirīgi, jo mēs katrs mācāmies savādāk.

POLITIKAS KONTEKSTS

Padome 2009. gada maijā pieņēma stratēģisko ietvaru Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā. Tajā ir noteikti četri stratēģiskie mērķi izglītībai un apmācībai ES:

- *Iedzīvināt mūžizglītību un mobilitāti;*
- *Uzlabot izglītības un apmācību kvalitāti un efektivitāti;*
- *Veicināt vienlīdzību, sociālo iekļaušanu un pilsonisko aktivitāti;*
- *Veicināt radošumu un inovācijas (tajā skaitā, uzņēmējdarbību) izglītībā un apmācībās.*

Šī stratēģija noteica vairākus kritērijus, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam, tostarp to, ka ES-28 agrīnās izglītības un apmācības PMP īpatsvars nedrīkst būt lielāks par 10%. Šis rādītājs ir arī viens no stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem un iepriekš tika iekļauts arī Eiropas nodarbinātības stratēģijā. PMP samazināšana līdz mazāk nekā 10% visās ES valstīs līdz 2020. gadam ir viena no ES Komisijas prioritātēm izglītībā. ES nav pilnvaru tieši noteikt un iejaukties valstu likumos, noteikumos un politikā, taču tā cieši sadarbojas ar visām dalībvalstīm, lai īstenotu visaptverošas rīcības, lai novērstu priekšlaicīgu skolas pamešanu, kā arī nodrošinātu intervences un kompensējošas iniciatīvas, lai iesaistītu izglītībā un apmācībā priekšlaicīgi skolu pametušos jauniešus.

Lielākajā daļā valstu nepastāv vienotas un integrētas stratēģijas un politikas PMP novēršanai un apkarošanai. Neskatoties uz to, galvenie mērķi, ieteikumi un pasākumi PMP apkarošanai tiek noteikti dažādos veidos - likumi, dekrēti, politika, stratēģijas, rīcības plāni utt. Pēdējo gadu laikā visas dalībvalstis īstenoja izglītības reformas dažādos līmeņos un ar atšķirīgu efektu. Fakts, ka PMP gadījumu skaits pēdējos 5 gados samazinājās par 2%, liecina, ka īstenotie pasākumi ir veiksmīgi un ka mēs esam uz pareizā ceļa.

Stratēģijas “Eiropa 2020” mērķos izvirzītie PMP rādītāji šķiet absolūti sasniedzami. Tā kā PMP iemesli un sekas ir sarežģītas un pretrunīgas, tās reducēšanas politikai jārisina virkne jautājumu un jāapvieno izglītības un sociālā politika, darbs ar jaunatni un ar veselību saistītie aspekti. Lai pasākumi tiktu veiksmīgi īstenoti un palīdzētu sasniegt izvirzītos rezultātus, tiem nevajadzētu būt vēršiem tikai uz skolēniem, bet tiem

būtu jāiesaista arī viņu vecāki, jo viņiem ir izšķiroša loma izglītības procesā. Šajā procesā būtu jāiesaista arī skolotāji, pedagoģiskais personāls, vietējās pašvaldības, NVO un citas saistītās organizācijas.

Eiropas līmenī par labāko praksi var uzskatīt “School Education Gateway”, kas pieejama 23 oficiālajās ES valodās, un politikas veidotājiem un praktiķiem piedāvā daudz resursu un efektīvas prakses piemērus, lai veicinātu izglītības panākumus un novērstu priekšlaicīgu skolas pamešanu.

EKSPERIMENTĒŠANA VIETĒJĀ MĒROGĀ

DROP'IN ir saskaņā ar ES darba grupas ieteikumiem par priekšlaicīgu skolas pamešanu, kur, piemēram, teikts: “pētījumi rāda, ka cieņpilnas attiecības starp skolotāju un skolēnu ir visspēcīgākais faktors, kas ietekmē skolas apmeklētību un mācību panākumus”, vienlaikus domājot arī par mācību metodikas pilnveidi un modernizēšanu. Lai palīdzētu skolēniem saglabāt motivāciju, DROP'IN rosina atbalstīt skolotājus šajā uzdevumā, iepazīstinot un mācot viņiem neformālās izglītības metodes un pieejas.

DROP'IN projekts ir strukturēts sekojošos rīcību blokos:

1. **Skolotāju darba grupas**, kuru laikā identificētas viņu vajadzības un mācību metožu virziens. Tas ļauj identificēt un apzināties vajadzību pēc noteiktām prasmēm un to iegūšanas vai attīstīšanas lietderību;
2. Ar partnervalstu ekspertu iesaisti **izveidots metožu apkopojums** - neformālo izglītības metožu katalogs EDUC'ACTION;
3. **Skolotāju mācības** divos līmeņos:
 - Starptautiskās mācības projekta partnervalstu skolotājiem, kurus apmācīja neformālo izglītības metožu eksperti - treneri;
 - Vietējās mācības, kuru laikā katras partnervalsts neformālās izglītības eksperti dalījās ar zināšanām, rīkiem un pieredzi neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanai. Pēc tam skolotāji dalījās ar gūtajām zināšanām un prasmēm ar saviem kolēģiem izglītības iestādē;
4. **Eksperimentēšanas fāze** - DROP'IN ACTION (METIES DARBĪBĀ!), kas ļāva validēt metodes un testēt klases darbā skolām, kas bija iesaistījušās projektā.

REZULTĀTU ANALĪZE

Šajā sadaļā tiek apkopotā veidā piedāvāti skolotāju vietējo mācību rezultāti.

Skolotāju vietējo mācību (skolotājs māca skolotāju) izvērtējums:

DROP'IN ACTION eksperimentēšanas un volarizācijas process ir apkopots digitālajā portfoliā, kas ir radīts ar mērķi detalizēti atklāt projekta eksperimentēšanas fāzi un izgaismot rezultātus un testēto metožu ietekmi. Šīs fāzes laikā 29 Eiropas skolu skolotāji aizpildīja anketas, kuru apkopojums atklāj sekojošo:

Attiecībā uz mācīšanās procesu 19 respondenti kā svarīgu aspektu atzīmējuši **jaunas zināšanas un neformālās izglītības metožu apguvi**. Tiek uzsvērtā **neformālās izglītības principu izpratne** un tās metožu papildinošā daba. Skolotāji jo īpaši norādīja, ka viņi ir kļuvuši pārliecinātāki izmantot metodes, kas atvieglo emociju izpausmi, jo labāk izprot to nozīmi.

Turklāt, ja esat daļa no apņēmušu skolotāju kopienas, kopā ar kolēģiem, kuri interesējas par līdzdalības metodēm, skolēni mācās savādāk. Dalībnieki patiešām sevi pozicionē kā pedagogu, kurš ir apņēmis veicināt jauniešu iespējas un iekļaušanu.

Tāpat skolotāji atklāj, ka mācības ļāvušas reflektēt par viņu mācību praksi. Mācību laikā tiek apzināta klases dinamika, jaunas idejas un koncentrēšanās uz mācību procesu.

Visi 29 intervētie plāno šo mācību pārņemšanu savā mācību praksē klasē, projektos/ pasākumos, skolotāju kvalifikācijas celšanas laikā vai kopā ar kolēģiem. Klasē apgūtās mācību pieejas tiks integrētas viņu priekšmetu stundās, veidojot grupas dinamiku un klases emocionālo vidi.

Izpratni par neformālo izglītību un izpratni par tās papildināmību skolotāji vērtē ar atzīmi 3.9 / 5 (kur 5 ir maksimālais vērtējums). Pedagogi vidēji vērtē ar 3.8 / 5 savas spējas mācīt ar neformālās izglītības metodēm un spēju novērtēt savu skolēnu mācīšanos. Šie

skaitļi parāda ievērojamas atšķirības starp skolotājiem, kuri zina un jau ir iesaistīti šajos jautājumos un praksē, un skolotājiem, kuri tos sāk apgūt. 28 skolotāji apgalvo, ka dalīsies ar gūtajām zināšanām ar saviem kolēģiem. 16 no skolotājiem atzīst, ka izmantos apgūtās metodes un pieejas nekavējoties pēc mācībām.

Šie rezultāti parāda, ka mācības ir ļāvušas skolotājiem no 4 partnervalstīm gūt padziļinātu priekšstatu par neformālo izglītību visefektīvākajā no veidiem - mācoties darot un īstenojot tās pašiem. Tā kā skolotājiem pašiem bija iespēja izmēģināt metodes, tas atklāja neformālās izglītības pievienoto vērtību un iespējas to integrēt ikdienas mācību darbā.

Metožu testēšana ar skolēniem: digitālais portfolio

EDUC'ACTION kataloga neformālās izglītības metožu testēšana norisinājās četrās projekta partnervalstīs: Itālijā, Francijā, Latvijā un Bulgārijā 2019./2020. un 2020./2021. mācību gadā. Testēšanā iesaistījās skolēni sekojošos vecuma posmos: 10-13 gadu, 14-15 gadu un 16-18 gadu. Neparedzēti ierobežojumi radās COVID-19 ārkārtas situācijas dēļ. Partnerorganizācijas un skolotāji mazināja šos ierobežojumus, meklējot alternatīvus un radošus risinājumus šo metožu testēšanai, izmantojot jauktu un attālinātu izglītības ieguvu.

DROP'IN ACTION ir digitālais portfolio, kas izstrādāts skolotājiem, kas veic metožu testēšanu klasē ar skolēniem. Portfolio iekļauj sistemātiskus kvantitatīvos un kvalitatīvos rādītājus par gūto pieredzi, emocijām un līdzdalību, par ko reflektē skolotāji, kuri bijuši iesaistīti neformālās izglītības metožu testēšanā.

Digitālais portfolio ir izstrādāts, lai:

1. Palīdzētu dalīties ar metodēm un resursiem, kas radīti projekta laikā;
2. Piedāvātu praktiskus piemērus, kā neformālās izglītības metodes tiek integrētas formālās izglītības vidē;
3. Ļautu skolotājiem dalīties ar pieredzi, veiksmes stāstiem un

grūtībām eksperimentēšanas fāzē.

Portfolio atrodama atgriezeniskā saite par neformālās izglītības metožu ieviešanu praksē trīs līmeņos:

1. Pašnovērtējuma fāze: sākuma posms, kura laikā tika aizpildītas anketas, lai skolotāji izvērtētu savas zināšanas un iespējas, darba kontekstu un vajadzības;
2. Izvērtēšanas fāze: norisinājās eksperimentēšanas posmā. Tika aizpildītas anketas un veiktas intervijas;
3. Analīzes fāzes: iegūto datu analīze un salīdzināšana, iekļaujot informāciju par specifiskām metodēm, kas tika testētas katras valsts kontekstā.

Katras valsts specifiskā konteksta analīze un sasniegtie rezultāti atrodami projekta mājaslapā.

Skolotāju un skolēnu atziņas

Skolotāji	Skolēni
<ul style="list-style-type: none">➤ Skolotāji bija apmierināti ar metožu ieviešanu, jo skolēniem tika dota iespēja mācīties un palūkoties uz mācību priekšmetiem no cita skatu punkta - izmantojot alternatīvas mācību metodes➤ Labiem rezultātiem ir nepieciešama rūpīga procesa uzraudzība➤ Būtiski ir veicināt komandas garu, kopdarbu un veselīgu konkurenci➤ Dažkārt ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību laika menedžmentam➤ Ir svarīgi noteikt izglītojamo lomas un atbildības➤ Ir jābūt skaidriem novērtēšanas kritērijiem➤ Ir veicināta ticība skolēniem➤ Pievērsta uzmanība skolēniem ar speciālās izglītības vajadzībām. Viņi emociju izpausmes piedzīvo atšķirīgi➤ Katram vecumposmam jāpielāgo attiecīgās aktivitātes	<ul style="list-style-type: none">➤ Skolēni bija ļoti motivēti un lepni par sasniegtajiem rezultātiem➤ Tika radīta komfortabla mācīšanās atmosfēra darbam grupās un kopā mācoties jaunas lietas➤ Tika novērtētas un izprastas skolotāju izjūtas stundu laikā➤ Skolēniem bija prieks par vienaudžu vērtējumu➤ Tika respektēti dažādi viedokļi un skatu punkti➤ Iepazīti vienaudži (uzvedība un personiskās iezīmes)➤ Skolēni mācījās labāk iepazīt citus➤ Sadarboties vienam ar otru➤ Dalīties ar saviem sapņiem un apzināties izglītības nozīmi➤ Skolēni izrādīja zinātkāri un entuziasmu➤ Guva iespēju izpausties➤ Tika iesaistīti lēmumu pieņemšanas procesā, jūtot prieku par kopību ar skolas kopieni

IESPĒJAS UN IETEIKUMI POLITIKAS VEIDOTĀJIEM

Eiropas Padomes 2011. gada 28. jūnija ieteikumos PMP samazināšanai tiek apgalvots, ka: “Visaptverošas stratēģijas priekšlaicīgas skolas pamešanas gadījumā ietver dažādu politikas jomu sadarbību, koordināciju dažādās politikas jomās un PMP samazināšanas pasākumu integrēšanu visās attiecīgajās politikas jomās, kas paredzētas bērniem un jauniešiem. Papildus izglītības politikai, kas veicina augstas kvalitātes skolu sistēmas, ir jāveicina sociālā politika un atbalsta pakalpojumi, nodarbinātības, jaunatnes, ģimenes un integrācijas politika. Vienlīdz svarīga ir horizontāla koordinācija starp dažādiem spēlētājiem un vertikāla koordinācija, izmantojot dažādus pārvaldes līmeņus. Priekšlaicīgas skolas pamešanas stratēģijās jāietver profilakses, intervences un kompensācijas elementi. Dalībvalstīm būtu jāizvēlas detalizēti stratēģiju komponenti atbilstoši saviem apstākļiem un kontekstam”.⁶

Šis projekts fokusējas uz ieteikumiem, kas balstās uz intervences politikas principiem⁷:

INTERVENCES POLITIKAS mērķis ir samazināt PMP, uzlabojot izglītības un apmācību kvalitāti mācību iestādēs, reaģējot uz agrīniem brīdinājuma signāliem un nodrošinot mērķtiecīgu atbalstu skolēniem vai PMP riska grupām. Rīcības attiecas uz visiem izglītības līmeņiem, sākot no agras bērnības un aprūpes līdz vidējās izglītības līmenim. Skolas līmenī stratēģijas pret PMP ir iekļautas vispārējā skolas attīstības politikā. To mērķis ir radīt pozitīvu mācību vidi, stiprināt pedagoģisko kvalitāti un inovācijas, uzlabot mācībspēku kompetences, lai tiktu galā ar sociālo un kultūras daudzveidību, novērstu fizisko un emocionālo vardarbību.

Intervences politikas mērķis individuālā līmenī ir nodrošināt atbalsta mehānismu kopumu atsevišķiem skolēniem, kuriem ir risks pārtraukt mācības, un tos var pielāgot viņu vajadzībām.

6 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32011H0701\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32011H0701(01))
7 Idem

Tie fokusējas gan uz personīgo attīstību, lai veicinātu riska grupu skolēnu noturību pret PMP, gan uz sociāla, kognitīva un emocionāla rakstura grūtību pārvarēšanu.

DROP'IN projekta piedāvātās iespējas un ieteikumi intervences politikas kontekstā:

Intervences politika skolas līmenī	
Politikas ietvars Eiropas Padomes 2011. gada 28. jūnija ieteikumos PMP samazināšanai	DROP'IN projekts
1. Izveidot skolas par izglītības kopienām, balstoties uz visu iesaistīto personu kopīgu skolas attīstības redzējumu, izmantojot visu pieredzi un zināšanas, kā arī nodrošinot atvērtu, iedvesmojošu un ērtu vidi, lai mudinātu jauniešus turpināt mācības.	Skolotāju darba grupas izveide, vajadzību un metožu identificēšana: tas ļauj apzināties vajadzību pēc noteiktām noderīgām prasmēm un to apguves vai pilnveides nozīmi. Sadarbībā ar neformālās izglītības ekspertiem tiek izstrādāts neformālās izglītības metožu katalogs EDUC'ACTION, ko praksē izmēģina skolotāji.
2. Izstrādāt agrīnas PMP risku atpazīšanas sistēmas skolēniem, kas var palīdzēt efektīvi atpazīt problēmas un atsvešināšanos no skolas pirms situācija ir samilzusi.	Skolotāju darba grupas izveide, vajadzību un metožu identificēšana: tas ļauj apzināties vajadzību pēc noteiktām noderīgām prasmēm un to apguves vai pilnveides nozīmi.

3. Veidot sadarbības tīklu ar vecākiem un citiem jaunatnes un izglītības jomā iesaistītajiem - vietējiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem, organizācijām, kas pārstāv imigrantu un minoritāšu intereses, sporta un kultūras organizācijām, darba devējiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, tādējādi veidojot visaptverošus risinājumus un viegli pieejamu atbalsta sistēmu riska grupām. Nodrošināt pieejamību psihologiem, sociālajiem un jaunatnes darbiniekiem, kultūras un sociālajiem pakalpojumiem. Pakalpojumu sniegšana būtu jāatbalsta mediatoriem no vietējās kopienas, lai veicinātu komunikāciju un mazinātu atsvešinātību.

Skolotāju darba grupas izveide, vajadzību un metožu identificēšana: tas ļauj apzināties vajadzību pēc noteiktām noderīgām prasmēm un to apguves vai pilnveides nozīmi.

Sadarbībā ar neformālās izglītības ekspertiem tiek izstrādāts neformālās izglītības metožu katalogs EDUC'ACTION, ko praksē izmēģina skolotāji.

<p>4. Atbalstīt un stiprināt skolotāju darbu ar riska grupas skolēniem, kas ir priekšnoteikums veiksmīgam rezultātam skolas līmenī. Augstākā pedagogiskā izglītība un skolotāju un skolu administrācijas tālākizglītība palīdz risināt ar dažādību saistītās problēmsituācijas klasē, kā arī atbalstīt skolēnus ar sociālekonomiskajām un mācīšanās grūtībām.</p>	<p>Skolotāju mācības (divos dažādos projekta posmos):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Starptautiskās mācības projekta partnervalstu skolotājiem, kurus apmācīja neformālo izglītības metožu eksperti - treneri; • Vietējās mācības, kuru laikā katras partnervalsts neformālās izglītības eksperti dalījās ar zināšanām, rīkiem un pieredzi neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanai. Pēc tam skolotāji dalījās ar gūtajām zināšanām un prasmēm ar saviem kolēģiem izglītības iestādē;
<p>5. Nodrošināt interešu izglītības un ārpusskolas aktivitātes mākslas, kultūras un sporta jomās, ceļot PMP riska grupu skolēnu pašvērtējumu un veicinot viņu motivāciju pārvarēt mācīšanās sarežģījumus.</p>	<p>Skolotāju darba grupas izveide, vajadzību un metožu identificēšana: tas ļauj apzināties vajadzību pēc noteiktām noderīgām prasmēm un to apguves vai pilnveides nozīmi.</p> <p>Sadarbībā ar neformālās izglītības ekspertiem tiek izstrādāts neformālās izglītības metožu katalogs EDUC'ACTION, ko praksē izmēģina skolotāji.</p>

Intervences politika individuālā līmenī

Politikas ietvars Eiropas Padomes 2011. gada 28. jūnija lēteikumos PMP samazināšanai	DR0P'IN projekts
<p>1. Nodrošināt individuālu atbalsta programmu jauniešiem, lai pārvarētu specifiskas ar pandēmiju saistītas, sociālas vai personīgas problēmas. Vai nu individuālā pieejā (mentorings), vai mazās grupās (apmācības) skolēni saņem mērķtiecīgu palīdzību no izglītības darbiniekiem, kopienas locekļiem vai vienaudžiem.</p>	<p>Neformālās izglītības metožu Katalogs, kura pieeja sakņojas:</p> <ul style="list-style-type: none">• UNESCO izglītības un ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes;• Pasaules Veselības organizācijas (PVO) psihosociālās kompetencēs;• Sociālajās prasmēs.• Konteksts detalizēti tiek skaidrots politikas dokumenta sadaļā "Kompetenču attīstīšana un Drop'In ieviešana"
<p>2. Pielāgot mācīšanos skolēnu vajadzībām, stiprināt individualizētas mācību pieejas un nodrošināt atbalstu riska grupu skolēniem, lai adaptētu skolēnus formālās izglītības prasībām un palīdzētu pārvarēt barjeras, ko rada izglītības un apmācību sistēmas.</p>	
<p>3. Stiprināt atbalstu un konsultācijas karjeras izvēlē, pārejā no izglītības sistēmas uz darba tirgu. Tas ļauj samazināt iespēju, ka lēmums par profesijas izvēli tiek pieņemts, pamatojoties uz nepietiekamu informāciju un maldīgām gaidām. Tas palīdz jauniem cilvēkiem pieņemt lēmumus, kas saskan ar viņu ambīcijām, personīgajām interesēm un talantiem.</p>	
<p>4. Nodrošināt jauniešiem finansiālu atbalstu izglītības gūšanai gadījumā, ja viņu ekonomiskie apstākļi to neļauj.</p>	

Rekomendācijas politikas veidotājiem

Politikas ieteikumi ir paredzēti politikas veidotājiem izglītības jomā, t.i., direktoriem, skolotājiem, vecākiem, iestāžu, organizāciju vadītājiem un skolotāju treneriem četros līmeņos: reģionālā, valsts, subnacionālā un organizatoriskā līmenī. Šie ieteikumi izceļ galvenos rīcības virzienus, proti, skolotāju profesionālo pilnveidi attiecīgajā jomā un pedagoģu attīstību kopumā, mācību programmu izstrādi (neformālās izglītības metožu ieviešana formālās mācību sistēmās), uzraudzību un novērtēšanu. Izmaiņu apjoms un nepieciešamie specifiskie rīki būs atkarīgi no esošajiem lokālajiem apstākļiem un politikas ietvara.

Skolotāju attīstības un mācību metodikas prakses pilnveides pamatā ir kompetenču attīstīšana (kas ir minēts augstāk tabulā) un skolotāju kapacitātes veicināšana. Nedalīta uzmanība ir jāvelta skolotāju potenciāla apzināšanai.

1. Profesionālā attīstība izglītības jomā

Skolotāju stiprināšanai ir jābūt atslēgas momentam ikvienā profesionālās attīstības iniciatīvā. Skolotājs ir galvenais izglītības sistēmas pārmaiņu vēstnesis. Efektīva izglītības sistēmas transformācija ir atkarīga no skolotājiem, kuri ir motivēti pārmaiņu ieviešanai, saņemot nepieciešamo atbalstu un stiprinot kapacitāti.

- *Jānodrošina neformālās izglītības metožu un pieeju mācības un treniņi skolotājiem;*
- *Institūcijām, kas īsteno pedagoģiskās izglītības programmas, neformālās izglītības metodes un kā tās integrēt formālajā izglītībā ir jāiekļauj mācību moduļos;*
- *Pedagoģu profesionālās pilnveides un tālākizglītības programmās ir jāamāca arī neformālās izglītības metodes un pieejas;*
- *Jāveicina neformālās izglītības atpazīstamība un kapacitāte;*
- *Jāizvērtē iespēja noteikt profesionālus akreditācijas kritērijus neformālās izglītības izmantošanai skolas vidē.*

2. Mācību metodikas uzlabošana

Izglītības ilgtspējīgai attīstībai (IIA) kompetencēm, PVO psihosociālajām kompetencēm un sociālo prasmju kompetencēm jābūt par pamatu, pārskatot mācību programmas skolās. Šīs kompetences piedāvā pieeju izglītības praksei. Lai skolotāji varētu ikdienā mācīt kompetences un integrēt tās neformālās izglītības metodēs un mācību praksē, tās ir jānostiprina atbalstošās mācību programmās.

- *Mācību burtnīcām un citiem mācību materiāliem jābūt saskaņā ar pamatprincipiem, kas ietver IIA, PVO un sociālo prasmju kompetenču pieeju;*
- *Mācību burtnīcām un citiem mācību materiāliem jābūt saskaņā ar neformālās izglītības pamatprincipiem un jāietver neformālās izglītības metodes.*

3. Uzraudzība un izvērtēšana

Izvērtēšanas un uzraudzības sistēmas izglītības iestādēs būtu jāpielāgo, lai novērtētu, kādā mērā mācību praksē tiek izmantotas neformālās izglītības pieejas un to ieguldījums kompetenču attīstīšanā.

- *Akadēmiskās izglītības kvalitātes nodrošināšanai jābūt balstītai IIA un neformālās izglītības principos. Tas nozīmē, ka jaunas vai jau esošās programmas un izglītības stratēģijas ir jāveido/jāpārveido, balstoties uz šiem principiem.*

SECINĀJUMI

Projekta DROP`IN mērķis ir novērst PMP, nodrošinot skolotājiem zināšanas un praktiskas iemaņas neformālās izglītības praktizēšanai. Skolotāji no 4 partnervalstīm - Francijas, Itālijas, Latvijas un Bulgārijas - piedalījās projekta mācībās, lai gūtu zināšanas un prasmes par atbalsta jeb fasilitēšanas mehānismiem, kā arī neformālās izglītības metožu izmantošanu. Analizējot pieredzes un skolotāju mācību rezultātus, ir acīmredzams, ka neformālās izglītības integrēšana formālajā izglītībā ļoti apmierina skolotāju prasības pēc inovatīvām pieejām izglītībā. Skolotāji apliecina, ka šī sintēze veicina gan aktīvu līdzdalību, gan prasmju attīstīšanu.

Skolotāji tika iesaistīti dažādos projekta posmos - no eksperimentēšanas klasē līdz neformālās izglītības metožu pielietojuma izvērtējumam, tādējādi nodrošinot procesa ilgtspēju un kontinuitāti. Kompetences, kas saistītas ar globālo pilsonisko izglītību un ilgtspējīgu attīstību, ir daļa no pedagoģijas izglītības programmām. DROP IN projektā iesaistīto organizāciju un dalībnieku mērķis ir spēt sasaistīt skolotāju attīstītās prasmes ar "zināšanu mācīšanās" perspektīvu plašākā nozīmē.

Paturot prātā mūsu mērķa grupas skolēnus, neformālās izglītības metožu integrēšana formālajās mācību struktūrās izrādījās pievienotā vērtība izglītojamajiem, ļaujot viņiem atkal gūt uzticību skolas sistēmai. Integrējot neformālās izglītības metodes, mēs parādām saviem izglītojamajiem, ka izglītība nav statiska, bet gluži pretēji, tā vienmēr mainās un attīstās, lai apmierinātu pašreizējās izglītojamo paaudzes vajadzības un gaidas. Mūsdienu izglītojamo paaudzi ietekmē daudzi faktori, kas jau minēti šajā dokumentā - sociālekonomiskais statuss, darba tirgus, motivācija, u.c.

Mēs rosinām ar steigu mainīt pastāvošos formālās izglītības uzstādījumus, lai pietuvinātos 21.gs. izglītībai un skolēnu vajadzībām. Pārmaiņu fokusā noteikti ir pats skolotājs un pedagoģijas mācību programmas, kas stiprina skolotāju veikspēju. Tāpat nepieciešams pārveidojot esošās skolas/valsts mācību programmas, lai apmierinātu nākotnes skolēnu vajadzības un globālā tirgus prasības. Visbeidzot, svarīgi ir ieviest efektīvas uzraudzības un novērtēšanas sistēmas, kas var radīt pievienoto vērtību, atklājot, kā modernizēt to, kā mēs mācāmies un kā mācām, lai apmierinātu mūsu izglītojamo vajadzības.

PIELIKUMI

Kompetenču attīstīšana un Drop'In ieviešana

Projekta DROP`IN darbu ir spēcīgi ietekmējuši UNESCO ilgtspējīgas izglītības kompetenču pamatprincipi. Ilgtspējas kompetenču mērķis ir gan skolotāju, gan skolēnu spēja reflektēt par apkārt notiekošo un izvērtēt savas rīcības, lai mainītu apkārtējo vidi. Šī iespējošanas perspektīva sakņojas DROP`IN pieejā, kas iestājas par izglītību visiem un mūžizglītību, kā arī skolēniem, kuri ir aktīvi iesaistīti mācību procesā un savas vides veidošanā. Ilgtspējas kompetences sevī ietver kognitīvus, emocionālus un motivācijā balstītus elementus, tādējādi apvienojot zināšanu, spēju, prasmju, motivācijas un emociju perspektīvas. Kompetences nav iespējams nodot kā statistiskas zināšanas. Tās var apgūt tikai caur rīcību, pieredzi un refleksiju. (UNESCO, 2015; Weinert, 2001)⁸.

UNESCO ir definējusi sekojošas ilgtspējas kompetences:

- **Sistēmu analīzes kompetence:** spēja atpazīt un saprast attiecības, analizēt sarežģītas sistēmas, saprast, kā sistēmas iekļaujas dažādos kontekstos dažādos līmeņos, un ņemt vērā nezināmo faktoru ietekmi;
- **Paredzēšanas kompetence:** spēja izprast un novērtēt vairākas iespējamās, varbūtējās un vēlamās nākotnes, veidot savu personīgo nākotnes vīziju, piemērot piesardzības pasākumus, novērtēt rīcības sekas un ņemt vērā riskus un izmaiņas;
- **Normatīvā kompetence:** spēja izprast un analizēt normas un vērtības, kas ir kādas darbības pamatā, un vienoties par relatīvām ilgtspējas vērtībām, principiem, uzdevumiem un mērķiem interešu konfliktu un kompromisu, nenoteiktu zināšanu un pretrunu kontekstā;
- **Stratēģiskā kompetence:** spēja kopīgi izstrādāt un īstenot inovatīvas darbības, kas palielina vietēja un plašāka mēroga ilgtspēju;

8 https://www.unesco.de/sites/default/files/2018-08/unesco_education_for_sustainable_development_goals.pdf

- **Sadarbības kompetence:** spēja mācīties no citiem, izprast un respektēt citu vajadzības, uzskatus un darbības (empātija), izprast, būt kontaktā un pievērst uzmanību citiem (empātiska līderība), novērst konfliktus grupā un atbalstīt līdzdalībā un sadarbībā vērstu problēmu risināšanu;
- **Kritiskā domāšana:** spēja apšaubīt normas, praksi un viedokļus, pārdomāt savas vērtības, uztveri un rīcību un ieņemt nostāju ilgtspējības diskursā;
- **Apzinātības kompetence:** spēja apzināties savu lomu vietējā kopienā un globālā kontekstā, pastāvīgi izvērtēt savas rīcības un stiprināt motivāciju, vadīt jūtas un vēlmes;
- **Integrēta problēmu risināšanas kompetence:** vispārēja spēja piemērot dažādus ietvarus sarežģītām ilgtspējības problēmām un izstrādāt dzīvotspējīgas, iekļaujošas un taisnīgas iespējas to risināšanai, veicinot ilgtspējīgu attīstību un apvienojot iepriekš minētās kompetences.

Mēs gribētu minēt dažas no UNESCO atziņām, kas atbalsojas arī mūsu darbā ar PMP prevenciju:

- “Indivīdiem ir jāmacās izprast pasaule tās komplicētībā. Cilvēkiem ir jābūt spējīgiem sadarboties, izpausties un rīkoties pozitīvu pārmaiņu sasniegšanai (UNESCO, 2015). Īsumā sakot, cilvēkiem ir jāklūst par “ilgtspējas pilsoņiem” (Wals, 2015; Wals and Lenglet, 2016).”
- “Ilgtspējas kompetences palīdz mūsdienu ilgtspējas pilsoņiem risināt sarežģītus izaicinājumus.”
- “Izglītotāji, vadoties pēc šī kompetenču ietvara, tiek iedrošināti uzdot sev jautājumu, kādas būtiskas prasmes veicina viņu īstenotās mācību aktivitātes izglītošanās procesā.”

Viens no UNESCO ilgtspējīgas attīstības mērķiem 2030. gadam ir “Kvalitatīva izglītība” - izglītība, kas apvieno cieņpilnu zināšanu nodošanas procesu un kognitīvo, sociāli emocionālo un uz uzvedību vērstu mācīšanos. Arī projekta ietvaros radītās metožu krājumā “EDUC’ACTION” piedāvātās metodes kalpo augstākminētajiem mācīšanās mērķiem: kognitīvajai attīstībai, pašizpratnei (emocijas, stress, vērtības u.c.) un uzvedībai, kas vērsta uz komandas darbu, mērķi, kopīgu rīcību un vienkārši būšanu kopā.

Projekta laikā ir veikta divu līmeņu analīze un refleksijas: skolotāju izvērtējums un skolēnu izvērtējums.

DROP’IN komanda fokusējas uz četriem prasmju gūšanas veidiem:

- **Neformālās izglītības izmantošana mācību praksē;**
- **Pašizpaušme, komunikācijas un klausīšanās prasmes;**
- **Sadarbības un kopstrādes prasmes (mācīties kopā ar citiem un mācīties no citiem);**
- **Kritiskās domāšanas attīstīšana (izvērtēšana).**

Lai specificētu šos kompetenču blokus, projekts izmanto trīs kompetenču ietvarus: UNESCO IIA kompetences, PVO psihosociālās kompetences un sociālās prasmes. Šo kompetenču attīstīšana tiek novērtēta skolotāju izvērtējuma anketās.

Tabulā zemāk parādīts, kā konkrētas kompetences tiek definētas katrā no augstākminētajiem ietvariem un attiecībā pret projektu.

DROP`IN projekts	IIA kompetences	PVO psihosociālās kompetences	Sociālās prasmes
<p>Neformālās izglītības integrēšana mācību darbā</p> <ul style="list-style-type: none"> Dinamiskas un uz labsajūtu balstītas vides radīšana klasē Metožu pielāgošana saskaņā ar kontekstu un pedagoģiskiem mērķiem 	<p>Apzinātības kompetence: spēja apšaubīt normas, praksi un viedokļus, pārdomāt savas vērtības, uzveri un rīcību un ieņemt nostāju ilgtspējības diskursā.</p> <p>Paredzēšanas kompetence: spēja izprast un novērtēt vairākas iespējamās, varbūtējās un vēlamās nākotnes, veidot savu personīgo nākotnes vīziju, piemērot piesardzības pasākumus, novērtēt rīcības sekas un ņemt vērā riskus un izmaiņas.</p>	<p>Pašapziņa/ empātija</p> <p>Stresa vadība/ emociju vadība</p>	<p>Pielāgošanās spēja</p> <p>Spēja klausīties</p> <p>Tolerance & cieņa</p> <p>Radošums</p>
<p>Izteiksmes un komunikācijas prasmes</p>		<p>Prasme efektīvi komunicēt</p>	<p>Mediācija</p> <p>Mutvārdu komunikācija</p>
<p>Kopstrādes un sadarbības prasmes</p>	<p>Sadarbības kompetence: spēja mācīties no citiem, izprast un respektēt citu vajadzības, uzskatus un darbības (empātija), izprast, būt kontaktā un pievērst uzmanību citiem (empātiska līderība), novērst konfliktus grupā un atbalstīt līdzdalībā un kopsadarbībā vērstu problēmu risināšanu.</p>	<p>Problēmu risināšana/ Lēmumu pieņemšana</p>	<p>Atvērtība</p> <p>Spēja mācīties</p> <p>Komandas darbs</p>

<p>Kritiskās domāšanas attīstīšana</p>	<p>Kritiskā domāšana: spēja apšaubīt normas, praksi un viedokļus, pārdomāt savas vērtības, uztveri un rīcību un ieņemt nostāju ilgtspējības diskursā.</p> <p>Normatīvā kompetence: spēja izprast un analizēt normas un vērtības, kas ir kādas darbības pamatā, un vienoties par relatīvām ilgtspējības vērtībām, principiem, uzdevumiem un mērķiem interešu konfliktu un kompromisu, nenoteiktu zināšanu un pretrunu kontekstā.</p> <p>Stratēģiskā kompetence: spēja kopīgi izstrādāt un īstenot inovatīvas darbības, kas palielina vietēja un plašāka mēroga ilgtspēju.</p> <p>Sistēmu analīzes kompetence: spēja atpazīt un saprast attiecības, analizēt sarežģītas sistēmas, saprast, kā sistēmas iekļaujas dažādos kontekstos dažādos līmeņos, un ņemt vērā nezināmo faktoru ietekmi.</p>	<p>Kritiskā domāšana/ Radošums</p>	
---	---	--	--

Tagad ir pienācis laiks paraudzīties uz konkrētām prasmēm, kas attīstītas mācību laikā. Turpinājumā tiks analizēts katrs kompetenču bloks, parādot konstruktīvas pārmaiņas, kas panāktas, eksperimentējot ar metodēm un daloties ar refleksijām.

Neformālās izglītības metožu integrēšana mācību darbā:

Skolotājiem:

Lai radītu grupas vidi un izglītojamo dinamiku, ir jāpiedāvā aktivitātes par sevis un citu izzināšanu, lai veicinātu klases “kopdzīvi”. Motivācijas, emociju un jūtu izpausme drošā un atbalstošā vidē palīdz stiprināt katra indivīda labsajūtu klasē. Ieklausīšanās citu domās un jūtās veicina skolēnu empātiju un izpratni par daudzveidību. Metožu secību un papildināmību veicina procesa dinamika.

Mācību procesā tiek integrētas daudzveidīgas aktivitātes, kas atbilst katra skolēna mācīšanās prioritātēm un papildina mācību procesu. Mācību vide ietver ne vien kognitīvus (zināšanu apguve), bet arī motivējošus (mācīšanās nozīme), sociokognitīvus (grupas dinamika un labizjūta) un metakognitīvus (mācību izvērtēšana) elementus. Raugoties no šīs perspektīvas, metožu caurviju daba nodrošina stimulējošu dinamiku pedagoģiskajā darbā.

Skolēniem:

Metožu izmantošana stimulē kompetenču mērķtiecīgu apguvi, vērstu uz sevis un citu izprašanu mācību procesa un stilu un domu un uzvedības dažādības kontekstā.

Par ko tika diskutēts mācību laikā:

Lai gan mērķis bija eksperimentēt ar metodēm, lai veicinātu to pielāgošanu mācību procesam, tika radīts laiks un telpa katra personīgajai refleksijai par iespējām un nepieciešamību konkrētu metodi izmantot pedagoģiskajā darbā.

Izteiksmes un komunikācijas prasmes:

Skolotājiem:

Vertikālā un horizontālā komunikācija veicina daudzveidīgu zināšanu nodošanu, mazinot hierarhiskos aizspriedumus. Skolēniem tas nozīmē saprast, kā dalīties ar zināšanām un kā klausītos, lai gūtu zināšanas.

Skolotāja atbalsta personas loma nozīmē konkretizēt neformālās izglītības formu (grupu darbs, metožu veids...) izmantošanu un procesa mediāciju konstruktīvai skolēnu pieredžu apmaiņai.

Fasilitatora jeb atbalsta personas loma ir radīt vietu un laiku konfliktu risināšanai, viedokļu apmaiņai un izjūtu paušanai.

Par ko tika diskutēts mācību laikā:

Metodes “Domāšanas tvertne” mērķis ir emociju paušana mācību turpināšanas kontekstā, skolēnu ideju atbalstīšana un kopējā klases noskaņojuma apzināšana. Šī aktivitāte ir kā piemērs horizontālajai komunikācijai, kur līdzīgs ar līdzīgu dalās ar savu mācīšanās pieredzi un zināšanām. Aktivitāte tiek organizēta divās komandās zināmā laika ietvarā, kopīga ideju prioritāšu noteikšana veicina izpratni par efektīvu komunikāciju.

Kopstrādes un sadarbības mācīšanās prasmes:

Skolotājiem:

Ir jāapzinās citu cilvēku nozīme sava mācīšanās procesa veicināšanā, ikvienam viedoklim vai idejai ir pievienotā vērtība mūsu mācīšanās ceļā. Tādējādi izaicinājums ir izcelt katra skolēna stiprās puses, nodrošināt katra izpausmes iespējas un atbalstīt “kopīgas domāšanas un darīšanas” procesu. Kolektīvās inteliģences priekšnoteikumi ir kopīgs mērķis, kopīga valoda un neliela komanda.

Jāatbalsta kolektīvās izvēles un lēmumu pieņemšana, īpaši izdalot sadarbības vai kopsadarbības metodes. Lai novērstu nevienlīdzīgu attieksmi pret viedokļiem un lēmumiem grupas ietvaros, ir jāatbalsta skolēni 3 posmos - viedokļu paušana, izvēles izdarīšana un lēmuma pieņemšana. Konflikta gadījumā šie posmi ir ļoti būtiski.

Par ko tika diskutēts mācību laikā:

Ir jāapzinās nianse, nosacījumi un apstākļi, kuros pielietot sadarbības un kopsadarbības metodes. Kopsadarbības metodes nozīmē sava veida savstarpējo atkarību grupas ietvaros, kas nozīmē arī kolektīvu procesa izvērtējumu. Šajā gadījumā svarīgi ir apzināties citu ieguldījumu kopīga darba formēšanā un izvērtējuma sniegšanā, jo kopīga mācīšanās un radīšana nozīmē, ka līdzvērtīgs rezultāts nevarētu tikt sasniegts vienatnē.

Kritiskās domāšanas veicināšana:

Skolotājiem:

Sarežģītu situāciju analīze un problēmu risināšana caur cilvēcisko vērtību prizmu piedāvā metodes, kuru pamatā ir konfliktējošu viedokļu risināšanas paņēmieni. Skolotājs - atbalsta persona - ir klātesošs zināšanu papildināšanas procesā - jautājot, apšaubot un palūkojoties kritiski.

Normu un pieņēmumu apšaubīšana ir pamats, lai skolotājs un skolēni būtu atvērtāki dažādam un meklētu izpratni, tā vietā lai nosodītu. Tā ir iespēja katram pašam izprast savu vērtību sistēmu un mēģināt pieņemt citu vērtības. Grupas noteikumiem ir jābūt skaidri definētiem un grupai par to ievērošanu ir jābūt atbildīgai.

Radošās domāšanas mērķis ir izziņāt iespējamās alternatīvas, izprotot problēmas būtību un grupas ietvaros mēģinot tai rast radošu risinājumu. Radošā domāšana palīdz adaptīvi un elastīgi reaģēt uz ikdienas situācijām. Tādējādi aktivitātes, kuru pamatā ir ideju radīšana, ir pielāgošanās prasmju treniņš.

Par ko tika diskutēts mācību laikā:

Mācību laikā skolotāji dalījās ar sarežģītu PMP situāciju pieredzēm, skolas vadības un pedagoģiskā personāla jaudas/motivācijas/zināšanu potenciālo ietekmi uz PMP prevenciju. Šī sistemātiskā pieeja PMP situācijas analīzei ir konkrēts piemērs, kas demonstrē daudzveidīgu stratēģiju meklēšanu, iesaistot atbildīgās puses un ņemot vērā neprognozējamo/nezināmo.

Vairākas no mācībās izmantotajām metodēm sniedza iespēju analizēt attiecības dažādos līmeņos, jo īpaši, lai labāk izprastu skolēnus un ļautu viņiem izprast pašiem sevi. Metodē "Aligatora upes stāsts" tiek rasts laiks un telpa personīgo spriedumu paušanai vienaudžu vidū. Izprotot metodē atspoguļoto raksturu vērtības un rīcības, pēc līdzīgas analogijas iespējas analizēt situācijas klases dzīvē.

Metode "Profesiju karuselis" dod iespēju apzināties profesionālos izaicinājumus un stiprināt motivāciju gūt zināšanas konkrētos mācību priekšmetos.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Alberta Advanced Education and Technology (AAET). (2007, December 20). Building vibrant learning communities: framework and actions to strengthen community adult learning councils and community literacy programs. Retrieved from <http://www.advancededandtech.alberta.ca/community/publications/vibrantlearning.aspx>

AVATAR: www.euroavatar.eu

Becker, G. S. (1964) Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education (Chicago, University of Chicago Press).

Cabus, S. & De Witte, K. (2013) Why do students leave education early? Theory and evidence on high school dropout rates. TIER WP 13/01.

Centre d'études et de recherches sur les qualifications, 2013, Décrochage scolaire: un premier bilan des études du Cereq - <http://www.cereq.fr/articles/Focus/Decrochage-scolaire-un-premier-bilan-des-etudes-du-Cereq>

Clarck, D. (2011) Do recessions keep students in school? The impact of youth unemployment on enrolment in post-compulsory education in England, *Economica*, 78, pp. 523-545.

CNESCO: Conseil national d'évaluation du système scolaire, www.cnesco.fr/fr/decrochage-scolaire/ <http://www.cnesco.fr/fr/decrochagescolaire/facteurs/absenteisme/>

CNESCO: Conseil national d'évaluation du système scolaire, *Des préconisations pour agir plus efficacement face au décrochage scolaire*, <http://www.cnesco.fr/fr/decrochage-scolaire/preconisations/>

Con I Bambini Impresa Sociale - Openpolis processing - www.openpolis.it/labbandono-scolasticoe-un-problema-serio-al-sud-e-non-solo/

EUMOSCHOOL Emotional Education for Early School Leaving Prevention – Erasmus + - KA2: Strategic Partnership | School - www.eumoschool.eu

European Commission/EACEA, Eurydice, 2018. Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe – 2018. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Hanushek, E. A. & Wossmann, L. (2011) The economics of international differences in educational achievement, in: E. A. Hanushek, S. Machin & L. Wossmann (Eds) Handbooks in Economics (The Netherlands, North Holland).

Jimerson, S. R., Anderson, G. E. & Whipple, A. D. (2002) Winning the battle and losing the war: examining the relation between grade retention and dropping out of high school, *Psychology in the Schools*, 39, pp. 441-457.

Focus “Principali dati della scuola – Avvio Anno Scolastico 2018/2019”; September 2018; MIUR

Lacroix, M. et Potvin, P. (2014), Le décrochage scolaire, Université du Québec à Trois-Rivières - <http://rire.ctreq.qc.ca/wp-content/uploads/2014/07/Le-d%C3%A9crochage-scolaire.pdf>

Ministère de l'éducation nationale, de la jeunesse et des sports, *La lutte contre le décrochage scolaire*, <https://www.education.gouv.fr/cid55632/40-la-lutte-contre-le-decrochage-scolaire.html>

Ministry of Education, University and Research [Italy] (MIUR- www.miur.gov.it)

Monseur, C. et Baye, A. (2017). L'absentéisme scolaire en France comparativement aux pays de l'OCDE : l'apport de PISA. Paris : Cnesco. http://www.cnesco.fr/wp-content/uploads/2017/12/171205_Rapport-Monseur-Baye.pdf

Montmarquette, J., Viennot-Briot, N. & Dagenais, M. (2007) Dropout, school performance, and working while in school, *The Review of Economics and Statistics*, 89, pp. 752-760.

Municipality of Palermo - www.comune.palermo.it

OECD, “Education GPS” - www.gpseducation.oecd.org

OECD (2017), Education Policy Outlook: Italy;
www.oecd.org/education/policyoutlook.htm

OECD (2017) SKILLS STRATEGY DIAGNOSTIC REPORT: ITALY,
[https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/
Diagnostic-report-Italy.pdf](https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/Diagnostic-report-Italy.pdf)

Othman, N., & Amiruddin, M. H. (2010). Different perspectives of learning styles from VARK model. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 7, 652-660.

Rumberger, R. W. (2011) Dropping out. Why Students Drop out of High School and What Can Be Done About It (Cambridge, Harvard University Press).

Save The Children, Fondazione Giovanni Agnelli, FUORI CLASSE: UN MODELLO DI SUCCESSO PER IL CONTRASTO DELLA DISPERSIONE SCOLASTICA, [https://www.savethechildren.it/sites/default/files/
files/uploads/pubblicazioni/fuoriclasse-un-modello-di-successo-il-
contrasto-alla-dispersione-scolastica.pdf](https://www.savethechildren.it/sites/default/files/files/uploads/pubblicazioni/fuoriclasse-un-modello-di-successo-il-contrasto-alla-dispersione-scolastica.pdf)

Tumini, A. & Taylor, M. (2013) The impact of local labor market conditions on school leaving decisions. Paper presented at Population Association of America, New Orleans, LA.

www.drop-in.eu

pistes solidaires

CENTRO SVILUPPO
CREATIVO
D'ANNO DOLOCI

Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

Eiropas Komisijas atbalsts šīs publikācijas sagatavošanai nav uzskatāms par satura apstiprinājumu, kas atspoguļo tikai autoru viedokļus, un Komisija nevar būt atbildīga par tajā ietvertās informācijas jebkādu izmantošanu.